

4. **Передні/задні голосні.** Знімки положення губ при артикуляції голосних не дають змоги розділити їх за даними показниками. Проте використання інших прийомів інструментального аналізу мовлення, зокрема дані осцилограм, спектрограм та параметри тривалості й амплітуди дозволяють виокремити передні та задні голосні кримськотатарської мови. Параметричні дані акустичних показників вказують, що при вимові **е, ё, и, ü** язик концентрується у передній частині порожнини рота, і це – передні голосні, при вимові **а, о, і** язик концентрується у задній частині порожнини рота, і це – задні голосні.

Література:

1. Абібулла Сеїт-Джеліль. Crimean tatar language for foreigners. Суми, 2021.
2. Кая І. С. Посібник для навчання кримсько-татарській мові за новим алфавітом. Київ, 2014.
3. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Київ, 1969.
4. Енциклопедія сучасної України URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення 17.07.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-320-3-29>

ПЕРСПЕКТИВИ ЛЕКСИКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА БАЗІ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ПОРТАЛУ OWID

Рись Л. Ф.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри німецької філології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Онлайн-ресурси є сьогодні, безумовно, основним джерелом отримання інформації як для особистих потреб, так і для проведення досліджень, зокрема лінгвістичних. Онлайн-словники та лінгвістичні корпуси забезпечують мовознавців достовірними даними щодо семантичних, граматичних, функціональних та інших характеристик мовних одиниць. Однак кожен із таких ресурсів має свою специфіку та орієнтується на певне коло користувачів.

Для проведення лексикологічних досліджень німецької мови важливим інструментом для науковця може стати лексикографічна

100

платформа Інституту німецької мови імені Лейбніца OWID (Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch) [3]. Актуальна версія порталу містить сьогодні 11 словників різних типів, упорядкованих за принципами наукової лексикографії на основі даних мовного корпусу *elexico*, який містить газетні та журнальні тексти, що походять з усієї німецькомовної території.

OWID не є порталом для тих користувачів словників, які, наприклад, хочуть лише дізнатися правильне написання слова чи його значення. Цей лексикографічний портал покликаний стати важливим ресурсом для науковців, які працюють у сфері лексикології та лексикографії німецької мови. Сильною стороною OWID є інтегрований, уніфікований доступ до різних словників німецької мови, розміщених на платформі. Деякі із представлених словників є вузько спеціалізованими, представляють результати одного із дослідницьких проєктів Інституту німецької мови імені Лейбніца та нагадують більше анотований корпус ніж традиційний одномовний тлумачний словник. До таких анотованих корпусів можна віднести лексикографічні ресурси, які представляють вокабуляр так званого дискурсу вини у повоєнній Німеччині (Schulldiskurs 1945–55), протестного дискурсу (Protestdiskurs 1967/68), демократичного дискурсу (Demokratiediskurs 1918–1925). Окремо представлено ресурси, які знайомлять із певними властивостями дієслів: словник прогресивних форм дієслів (Kleines Wörterbuch der Verlaufsformen im Deutschen), словник комунікативних дієслів (Kommunikationsverben). Такі вузькоспеціалізовані словники можуть бути використані студентами-філологами та науковцями, однак не завжди повністю зрозумілі для пересічного користувача.

Динаміку змін в лексичній системі німецької мови, які відбулися протягом останніх десятиліть, дозволяє простежити словник неологізмів, дані якого неодноразово було використано для аналізу розвитку німецької мови [1; 2; 4]. Неологічні лексеми представлено за трьома декадами: неологізми дев'яностих років, першого та другого десятиліть XIX ст. Аналізуючи представлену таким чином лексику, можна розпізнати особливості кожного із цих періодів, адже словник неологізмів дає змогу простежити, які нові слова інтегрувалися в німецьку мову протягом цих десятиліть у різних сферах людської діяльності, зокрема, через рубрику «Stichwörter in Sachgruppen» (див. рис. 1). Уведення в ужиток неологічної лексики можна розглядати як маркер певних змін та нововведень у різних галузях, зміни поглядів та тенденцій розвитку суспільства.

Inhaltlich gruppierte Stichwörter

Hier können Sie in Stichwörtern nach Fach- und Sachgebieten sowie nach thematischen Gruppen sortiert recherchieren ([Hilfe/Information](#)).

[zur Übersicht weiter »](#)

The screenshot shows a search interface for neologisms. On the left, there is a sidebar with a list of thematic groups: Arbeitswelt/Bildung, Gesellschaft, Soziales (highlighted), Demografischer Wandel, Politik, Wirtschaft/Handel, Banken/Finanzwesen, Umweltschutz/Energie, and Computer/Internet/Technologie. At the top, there is a filter for 'Thematische Gruppen' and a row of buttons for 'Arbeitsmarkt', 'Familie', 'Demografie', 'Soziales', and 'Bedürftigkeit'. Below this, there are buttons for 'Partnersuche' and a search icon. On the right, there are options to 'ausgrauen' (checked) or 'ausblenden' (unchecked), and an information icon. The main content area displays search results categorized by thematic groups: '90er' (Armutsfalle), 'Nuller' (ALG II, Arbeitslosengeld II, Aufstocker, Diakoniekirche, Eineurojob, Eineurojobber, Eineurokraft, Elterngeld, Elternzeit), and 'Zehner' (Careearbeit).

Рис. 1. Розподіл неологізмів за сферами діяльності та тематичними групами

Словникова стаття словника неологізмів містить інформацію про час виникнення неологізму, тип неологізму (новотвір/нова лексема, новосемантизм, неологічний фразеологізм), спосіб утворення неологізму або його походження у випадку запозиченої лексеми, способи написання та вимови (у запозиченнях), значення неологізму, граматичні дані щодо частини мови та відповідних їй граматичних категорій (для іменника – форми родового відмінка та множини, для дієслова – основні форми дієслова, дані про можливість використання у пасивному стані, а також його синтагматичні характеристики: можливість приєднувати певні актанти та вільні поширювачі, напр.: *facetimen – jemand facetimt (mit jemandem) (irgendwann)*). У кінці словникової статті можна знайти типові словосполучення з неологізмом та приклади його використання, які взято із корпусу текстів німецькомовних ЗМІ, інколи – синонімічні лексеми. Багато словникових статей містять додаткову інформацію про лексему у рубриці «Weitere Informationen», це може бути історія виникнення лексеми, порівняння із синонімічними лексичними одиницями та інформація про лексему в інших словниках німецької мови.

Така різноманітна інформація про неологізм дає змогу не лише ознайомитися із його значенням, але й отримати вичерпну інформацію

про особливості його використання, що є важливим для якісного аналізу лексики. Однак словники на платформі OWID дають також широкі можливості для кількісного аналізу лексики, зокрема через наявність опції розширеного пошуку. З його допомогою можна здійснити підбір неологічних одиниць за різноманітними параметрами, зокрема такими, як: тип неологізму, походження, спосіб творення, граматичні категорії, стилістичні та прагматичні характеристики. Так, за допомогою розширеного пошуку можна побачити, що із 2499 неологічних лексем останніх трьох десятиліть 740 є запозиченнями з англійської мови (рис. 2), у той час, як з інших мов було запозичено лише 51 лексему, що підтверджує великий вплив англійської мови на розвиток лексичного складу німецької. Отримані на порталі статистичні дані є важливим аргументом для висновків щодо розвитку лексико-семантичної системи сучасної німецької мови.

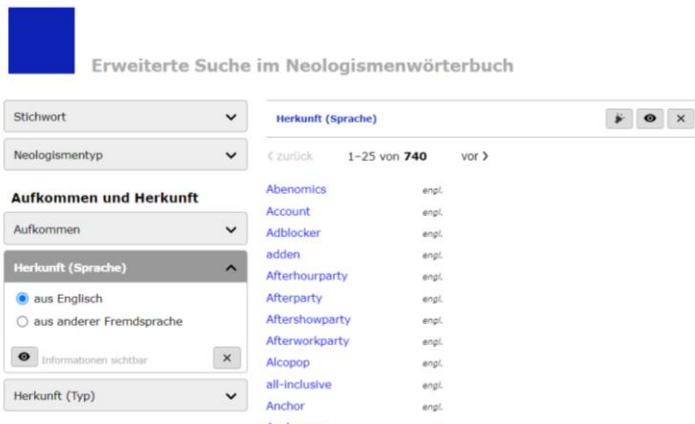

Рис. 2. Здійснення пошуку неологізмів-запозичень з англійської мови

Інші ресурси теж пропонують можливості для аналізу наявного матеріалу у вигляді розширеного пошуку за різними параметрами залежно від типу словника. Так, в словнику Elexiko пошук може здійснюватися за такими характеристиками: всі слова, що мають певні орфографічні варіанти, всі відредаговані слова певної частини мови, усі відредаговані слова однієї частини мови з певними граматичними ознаками (наприклад, валентністю), усі відредаговані слова, що належать до певного словотвірного типу (наприклад, композити), усі відредаговані слова, що належать до певного семантичного класу (наприклад, предикатор виду (Gattungsprädikator), референтне слово

(Referenzwort), квантифікатор (Quantor)), та ін. Ці окремі запити можна комбінувати з пошуком слів, що належать до однієї частини мови. Це робить можливим пошук, наприклад, усіх складних прикметників або всіх дієслів, які мають зворотні форми.

Таким чином платформа OWID надає філологам не лише матеріали, але й інструменти для всебічного якісного та кількісного аналізу лексико-семантичної системи сучасної німецької мови. Здійснення аналізу можливе не лише на рівні окремих слів, але і їхніх взаємозв'язків: дослідження синонімів, антонімів, гіпонімів, гіперонімів та інших відношень між лексичними одиницями. Це дозволяє проводити наукові розвідки лексико-семантичних та асоціативних полів, семантичних просторів, що у свою чергу допомагає вивчати організацію знання в німецькій мові.

Література:

1. Klosa-Kückelhaus A. Europäisches im Deutschen. *Sprachreport*. 2020. № 36(1). S. 1–5.
2. Kovbasyuk L. Coronapandemie-Wortschatz im Gegenwartsdeutschen und Gegenwartsukrainischen. *Studies about Languages / Kalbu studijos*. 2021. № 38. S. 81–98.
3. OWID – Online WortschatzInformationssystem Deutsch, hrsg. vom Leibniz-Institut für Deutsche Sprache, Mannheim. URL: <https://www.owid.de> (Abgerufen am: 17.07.2023).
4. Rys L., Pasyk L., Bondarchuk O. Ausbau des deutschen Wortschatzes durch Entlehnung. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 252–258.